

УДК 821.111'34'243:378-057.875

*Л. Д. Швелідзе,**Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса***ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ АНГЛІЙСЬКОГО
ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ ПРО КІБЕРЗЛОЧИННИ)**

Статтю присвячено проблемі навчання англійського фахового мовлення студентів юридичних вищих навчальних закладів. В умовах програмного обмеження та орієнтації на пріоритетне вивчення фахової юридичної термінології особливого значення набуває підготовка фахівців нового типу, які обізнані із сучасними тенденціями в юриспруденції, зокрема проблематикою кіберзлочинності. Для навчання майбутніх юристів запропоновано комплекс завдань і вправ, скерованих на підготовку фахівців у галузі протидії злочинам в інформаційній сфері. Вправи розроблено для опрацювання лексичного та граматичного рівня англійської мови, насамперед термінологічної лексики та побудови синтаксичних конструкцій. Наведений комплекс завдань орієнтований на формування мовної, комунікативної та професійної компетентності майбутніх юристів.

Ключові слова: фахове мовлення, англійська мова, компетентність, викладання, кіберзлочинність.

LINGUODIDACTIC ASPECT OF TEACHING FUTURE LAWYERS THE ENGLISH PROFESSIONAL LANGUAGE (based on cybercrime materials)

The article is devoted to the problem of teaching professional English the law students at higher education institutions. Under the conditions of program restriction and orientation to priority studying of a professional legal language training of new type specialists who are familiar with current trends in law is of particular importance. Among the key topics of legal science is cybercrime investigation which is not presented in the textbooks for law students. The paper outlines the relevance and timeliness of the cybercrime study as one of the problems of modern jurisprudence. It is noted that this question is raised in the scientific research of law, but not developed in the aspect of linguodidactics, though it is essential for teaching dis-

cipline «English language for professional purposes». The choice of such texts for teaching within the discipline «English for professional purposes» will help to motivate students who tend to work in the field of computer crimes. As the problem is actual in English-speaking countries nowadays mastering of texts on the subject is of particular importance. For teaching future lawyers the complex of tasks and exercises aimed at teaching specialists in combating crime in the information sphere is offered. The complex includes tasks in reading, translation and retelling the texts on cybercrime. Exercises are developed for processing lexical and grammar levels of the English language, especially terminology and syntactic structures. Besides, it is suggested to retell texts and prepare reports on Cybercrime in Ukraine and abroad. The given complex of tasks is focused on the formation of language, communicative and professional competence of future lawyers.

Key words: professional language, the English language, competence, teaching, cybercrime.

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ЮРИСТОВ АНГЛИЙСКОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ РЕЧИ (на материале текстов о киберпреступлениях)

Статья посвящена проблеме обучения английскому языку студентов юридических вузов. В условиях программного ограничения и ориентации на приоритетное изучение профессиональной юридической терминологии особое значение приобретает подготовка специалистов нового типа, которые знакомы с современными тенденциями в юриспруденции, в частности проблематикой киберпреступности. Для обучения будущих юристов предложен комплекс задач и упражнений, направленных на подготовку специалистов в области противодействия преступлениям в информационной сфере. Упражнения разработаны для изучения лексического и грамматического уровня английского языка, прежде всего терминологической лексики и ориентированы на построения синтаксических конструкций. Приведенный комплекс задач направлен на формирование языковой, коммуникативной и профессиональной компетентности будущих юристов.

Ключевые слова: профессиональная речь, английский язык, компетентность, преподавание, киберпреступность.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасна концепція вищої освіти передбачає скерування на європейський вектор освітньої діяльності, одним з пріоритетів якої є залучення англійської мови в усі сфери діяльності. Насамперед це стосується сфери юриспруденції, що значною мірою ґрунтується на термінологічній і теоретичній базах української та англійської мов, тоді як сучасні проблеми правничої сфери охоплюють широке коло питань, серед яких на перше місце виходить дослідження сучасних видів злочинів – у банківській діяльності, в інформаційних технологіях, комп'ютерних мережах тощо. Серед цих проблем потребує глибокого вивчення питання кіберзлочинності, що має безпосереднє відношення до України в останні роки. Термінологічна база цієї галузі права спирається на англійську термінологію, а походження проблематики кіберзлочинності пов'язують з англосовітними країнами, зокрема США. Для майбутнього юриста, який навчається фахової англійської мови, розширення спектру текстового матеріалу за рахунок нових текстів, присвячених новітній проблематиці, зокрема і кіберзлочинності, належить до обов'язкових умов отримання ґрунтовної вищої освіти.

Ступінь розроблення проблеми. Проблеми дослідження кіберзлочинності переважно порушено в окремих наукових розвідках юридичного спрямування, зокрема в працях Д. С. Азарова [1], В. М. Бугузова, М. В. Карчевського, А. В. Тарасюка, О. А. Федотова, Т. В. Філіпенка, М. Погорельського, В. Шеломенцева та ін., що здебільшого присвячені принципам запобігання кіберзлочинам, однак у межах мовознавства ця проблема залишається поза увагою дослідників. Українські лінгводидакти, які зосереджені на навчанні майбутніх студентів-юристів, здебільшого приділяють увагу загальним проблемам навчання англійської мови студентів-юристів (див. праці Л. А. Афондікової, В. А. Василенко, Ю. Л. Гуманової, В. В. Гур'євої, П. В. Зернецького, М. В. Орлова, В. П. Сімонова, Н. С. Хоменко та ін.), що насамперед передбачає вивчення термінологічного апарату сучасної юридичної науки та скерування та читання й розуміння текстів відповідної загально-юридичної тематики. Однак група злочинів, що пов'язана з комп'ютерними технологіями, яка насамперед регулюється «Конвенцією про кіберзлочинність», підписаною Україною в 2001 році [4], залишається поза увагою в таких працях.

Актуальність статті зумовлена тим, що проблематика кіберзлочинності як одна з активно розвинутих у сучасному правознавстві, майже не представлена в курсі англійської мови за професійним спрямуванням, що є основним в українських вишах. Зважаючи на це, програма навчальної дисципліни має бути доповнена відповідними завданнями та текстами, що зорієнтовані на формування професійної компетенції майбутніх юристів саме в галузі кіберзлочинності. Зміна тематичного наповнення текстів для аналізу не лише висвітлить актуальну проблему сучасного правознавства, а й сприятиме виробленню мотивації студентів вивчати англійську мову, що обслуговує у світі галузь юридичної науки, пов'язану з інформаційними технологіями.

Мета статті – розробити та описати комплекс навчальних текстів і завдань для опрацювання проблеми кіберзлочинності на рівні лексики та граматики англійської мови, що передбачало розв'язання таких **завдань**: окреслення проблем викладання курсу англійської мови за професійним спрямуванням для студентів юридичних спеціальностей; виявлення перспектив розширення тематики та проблематики завдань і текстів для роботи зі студентами-юристами; характеристика та опис підходу до вивчення кіберзлочинності в аспекті англійської термінології та мови права.

Об'єкт дослідження – принципи та методи навчання англійської мови студентів юридичних спеціальностей українських вишів, **предмет дослідження** – лексика і граматика текстів про кіберзлочинність як матеріал для навчання англійської мови за професійним спрямуванням.

Виклад основного матеріалу дослідження. Викладання студентам юридичних спеціальностей основ англійської мови за професійним спрямуванням потребує залучення нової проблематики, зі злочинами у сфері інформаційних технологій, що отримали назву кіберзлочинності. Традиційні навчальні матеріали не містять текстів цієї проблематики, проте англійська термінологія галузі права постійно розширюється за рахунок залучення лексики, пов'язаної з комп'ютерною діяльністю. Проблема навчання англійської мови за професійним спрямуванням полягає і в тому, що організація навчального процесу скерована на традиційні методики читання, розуміння та перекладу фахових текстів. А. В. Беляєва зазначає, що вивчення англійської мови за профспрямуванням на немовних факультетах переважно спирається «на читання літератури за фахом, вивчення професійної лексики та термінології, а останнім часом також на спілкування в сфері професійної діяльності» [2, с. 36]. Критикуючи наявний підхід, дослідниця зазначає, що опертя виключно на мовний аспект, зокрема термінологію та підмову відповідної науки, значно обмежує рівень підготовки майбутніх фахівців, оскільки навчальна дисципліна читається на першому або другому курсах вишів, коли практичної підготовки студентів ще недостатньо для вільного орієнтування в проблематиці науки. Дотримання як традиційного, так і новаторського підходів зумовить комплексне вивчення англійської мови юристами, підґрунтям мотивації для яких стане насамперед звернення до нових, актуальних тем, серед яких потрібно приділити увагу кіберзлочинності.

Специфікою навчання англійської мови за профспрямуванням є той факт, що «для кожної професійної галузі (економіка, бізнес, право) або спеціальності (політологія, маркетинг) програма з іноземної мови повинна брати до уваги специфіку лексичного наповнення та особливий формат усних та письмових текстів, властивих саме цій професії» [2, с. 37]. Зазначимо, що добір текстів та завдання до них потрібно здійснювати не лише відповідно до професійної специфіки, а й з урахуванням новітніх підходів до професії, зокрема щодо правознавства потрібно враховувати нові кримінальні галузі, що раніше не були охоплені в межах курсу англійської мови за професійним спрямуванням. Н. М. Дмитришина наголошує у зв'язку з цим на тому, що матеріал необхідно «постійно оновлювати та уникати застарілої інформації» [3, с. 98]. З огляду на це вважаємо, що сучасні тексти для навчання англійського фахового мовлення повинні бути присвячені новітній проблематиці.

Ми пропонуємо комплекс завдань, що висвітлюють проблеми кіберзлочинності та охоплюють формування вміння та навичок, скерованих на вивчення термінологічної лексики та граматичних особливостей фахових текстів. Завдання складаються з тексту, до якого наведено вправи різного скерування – від формування лексичного запасу до комунікативної компетенції. Кожний змістовий блок побудований за таким принципом: спочатку наведено текст для читання та перекладу, після якого подано завдання різних типів, зокрема виписати незнайомі юридичні терміни, поставити пропущені лексеми в наведених реченнях, створити речення за наведеними переліками слів тощо.

Так, на початку студентам запропоновано оповідні тексти для читання, що присвячені виникненню, формуванню та основним етапам розвитку інформаційних технологій, а також характеристикам кіберзлочинів, напр., наведемо фрагмент тексту: *The first large scale attacks were first seen in 1989 when \$70 million was stolen from the First National Bank of Chicago. This shocked the world and triggered the Computer Misuse Act 1990 to be passed as law in the UK. The act criminalised any unauthorised access to computer systems and was a big step in attempting to halt cyber crime.* Вибір цієї тематики актуалізує увагу студентів та налаштує їх на сприйняття подальших завдань, оскільки інформаційні технології та кіберзлочинність належать до сфери інтересів сучасної молоді. Тексти відрізняються за змістом, проте всі присвячені одній тематиці – кіберзлочинам. Для перекладу студенти повинні працювати зі словником, а також створити до кожного тексту словничок лексичних труднощів, що потребували додаткових фонових знань, тобто були раніше не відомі, оскільки належать до специфічної правничої лексики, пов'язаної з кіберзлочинністю. Завдання на читання і переклад підпорядковані основній меті навчання англійської мови за професійним спрямуванням, оскільки «однією з основних цілей курсів англійської мови професійного спрямування є розвиток навичок читання фахових текстів» [5].

До кожного з текстів подано різноманітні завдання, що зорієнтовані не лише на знання термінологічної лексики, яка потрібна для перекладу наведеного тексту, а й на знання граматики. Останній меті підпорядковано синтаксичні вправи такого типу, як створення реченнєвих конструкцій з наведених словоформ, напр.: *target, be, The, the, may, computer.* Речення співвіднесені з основним текстом, поданим у кожній темі відповідно до аналізованих аспектів кіберзлочинності. Також граматичні аспекти навчання англійської мови висвітлено в завданнях, що скеровані на додавання відсутніх словоформ у реченнях, напр.: *Cyber crimes may threaten...* Вправи до кожного тексту мають типовий та системний характер.

Останнім типом завдань, орієнтованим на розвиток зв'язного мовлення, є усний переказ прочитаного тексту та побудова діалогів за тематикою кіберзлочинності. На цьому етапі студенти демонструють отримані вміння та навички, зокрема оволодіння термінологічною лексикою, опанування граматики та основ побудови тексту. Вміння побудувати зв'язний текст та відтворити його в усній формі демонструє опанування навичок з англійського фахового мовлення в галузі кіберзлочинності.

Висновки і перспективи дослідження. Розроблення комплексу завдань для вивчення кіберзлочинності як лінгвістичної проблеми передбачало врахування необхідності формування трьох типів компетентностей: мовної, комунікативної та професійної. Мовна компетенція передбачає оволодіння термінологічною лексикою та правничою фразеологією, представленою в текстах про кіберзлочини; комунікативна компетенція скерована на вироблення вміння створювати зв'язний текст за заданою тематикою та відтворення його в усній формі; професійна компетенція пов'язана з опануванням проблематики кіберзлочинності в межах англійського фахового мовлення. Перспективи дослідження вбачаємо в подальшому розробленні комунікативно-дискурсивного підходу до навчання англійського фахового мовлення студентів-юристів.

Література:

1. Азаров Д. С. Злочини у сфері комп'ютерної інформації (кримінально-правове дослідження) : [монографія] / Д. С. Азаров. – К. : Атіка, 2007. – 304 с.
2. Беляєва А. В. Англійська мова за професійним спрямуванням: зміст та цілі дисципліни / А. В. Беляєва. – Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія філологічна. – 2015. – Вип. 52. – С. 36–38.
3. Дмитришина Н. М. Формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів немовних спеціальностей / Н. М. Дмитришина. – Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія філологічна. – 2015. – Вип. 52. – С. 97–99.
4. Конвенція про кіберзлочинність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_575
5. Шалова Н. С. Особливості навчання читання професійно орієнтованих текстів на заняттях з англійської мови в технічному вузі / Н. С. Шалова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://confesep.fl.kpi.ua/ru/node/1129>